SCHRIJVEND VERLEDEN

DOCUMENTEN UIT HET OUDE NABIJE OOSTEN VERTAALD EN TOEGELICHT

uitgegeven door

K. R. VEENHOF

OVERDRUK

EX ORIENTE LUX — LEIDEN
TERRA — ZUTPHEN
1983

41. DE ZEGENINGEN VAN PTAH-TATENEN
EEN EGYPTISCHE KONINGSINSCRIPTIE UIT DE 13e EEUW V. CHR.

H. TE VELDE (Groningen)

De „Zegeningen van Ptah-Tatenen" is een egyptische koningsinscriptie uit de 13e eeuw v. Chr., waarin de goede verhouding tussen de god en zijn zoon de farao (Ramses II), waarvan het welzijn van Egypte afhangt, verkondigd wordt. De tekst is waarschijnlijk vervaardigd in de residentiestad Memphis en op steen aangebracht in de tempel van Ptah. De tekst is daar evenwel niet teruggevonden, maar wel in de nubische tempels te Aboe Simbel, Amarah en Aksha, alsmede in de tempel van Amon te Karnak.

De hofschrijvers van farao Ramses III, die een eeuw na Ramses II regeerde, hebben de tekst in gewijzigde vorm laten aanbrengen in de gedachtenistempel van Ramses III te Medinet Haboe. De wijzigingen betreffen, behalve naam en datum, de toespelingen op historische gebeurtenissen tijdens de regering van Ramses II, maar niet de koningstheologie. Een duidelijke aanwijzing dat het in egyptische koningsinscripties eigenlijk niet gaat om historische evenementen, maar om de theologische structuur, waarbinnen de egyptische staat en cultuur functioneert.

Bibliografie

Bij deze vertaling in het Nederlands is gebruik gemaakt van de synoptische editie van de 5 teksten die gegeven is door K. A. Kitchen, *Ramesside Inscriptions* II (Oxford 1979), 258-281, met dien verstande dat de best bewaarde tekst nl. die van Aboe Simbel vertaald is, tenzij anders is aangegeven. De (onvolledige) teksten van Amarah, Aksha en Karnak zijn pas in de laatste decennia ontdekt en geïdentificeerd. De teksten van Aboe Simbel en Medinet Haboe zijn reeds veel eerder ontdekt en gepubliceerd (zie Kitchen).

Meest recente vertaling:

Rosenvasser, A., Aksha: la estela de la bendición de Ptah, *Rivista del Instituto de Historia Antigua Oriental* (Buenos Aires 4, 1978), 9-63 (in het Spaans).

Een uitstekende vertaling van de Medinet Haboe tekst is:

Edgerton, W. F. and Wilson, J. A., *Historical Records of Ramses III.* The Texts in Medinet Habu Vol. I and II (Chicago 1936), 119-129.

Oudere vertalingen van de Aboe Simbel tekst o.a.:

Breasted, J. H., *Ancient Records of Egypt* III (Chicago, 1906), 394-414;

Roeder, G., *Urkunden zur Religion des Alten Ägypten* (Jena, 1923), 158-163.

Tekst

Datum en naam

„Het vijf en dertigste regeringsjaar, de eerste maand van het winterseizoen, de dertiende dag onder de majesteit van *Horus*: Sterke stier, die waarheid liefheeft, de

heer van jubileumfeesten als zijn vader Tatenen. *De beide meesteressen*: die Egypte beschermt en de vreemde landen bedwingt. Re die de goden voortbrengt en de beide landen inricht. *Gouden Horus*: Rijk in jaren, groot in overwinningen. *De koning van Boven- en Beneden-Egypte*: De heer van de beide landen Weser-Maat-Re Setep-En-Re. *De zoon van Re*: Die voortgekomen is uit Tatenen, het kind van Sachmet de grote, Ramsesmeriamon, begiftigd met leven."

Rede van Ptah-Tatenen

Opschrift

„Woorden gesproken door Ptah-Tatenen, die hoog van veren en scherp van horens is, die de goden verwekt heeft, tot zijn zoon, zijn verkorene, zijn eerstgeborene de god, goddelijk en groot onder de goden, groot in jubileumfeesten als Tatenen, de Koning van Boven- en Beneden-Egypte Weser-Maat-Re Setep-En-Re, de zoon van Re Ramsesmeriamon".

Ptah-Tatenen erkent Ramses II als zijn zoon

„Ik ben Uw vader. Ik heb U verwekt onder de goden, zodat al Uw ledematen goden zijn, want ik heb een openbaringsvorm van mij nl. de Ram, de Heer van Mendes (Banebdjedet) aangenomen en ik heb U uitgezaaid in Uw edele moeder. Ik weet, dat gij mijn beschermer zijt en dat gij weldaden doet voor mijn Ka. Ik heb U verwekt, opdat Re verschijnt en ik heb U verheven boven de goden, de Koning van Boven- en Beneden-Egypte Weser-Maat-Re Setep-En-Re, de zoon van Re Ramsesmeriamon, begiftigd met leven".

Blijdschap bij de geboorte van de farao

„De Chnoem-goden en [5] de Ptah-goden[a] juichen, terwijl Uw Meschenet (= geboorte-godin) jubelt in vreugde, wanneer zij U aanschouwen: Een beeld, dat mijn heerlijke en grote lichamelijke wezen in zich heeft[b]. De grote Sjepesoet-godinnen van de tempel van Ptah en de Hathor-godinnen van de tempel van Atoem zijn in feest; haar harten zijn verheugd en haar handen slaan de tamboerijn in feestvreugde wanneer zij Uw volmaakte beeld zien. De liefde tot U is als de liefde tot mijne majesteit. Goden en godinnen prijzen Uw volmaaktheid terwijl zij loven en lofprijzingen voor mij decreteren. Zij zeggen tot mij: U bent het die voor ons een god verwekt heeft, Uw gelijkenis, de Koning van Boven- en Beneden-Egypte Weser-Maat-Re Setep-En-Re, de zoon van Re Ramsesmeriamon, begiftigd met leven".

De gaven van Ptah-Tatenen aan de nieuwgeboren farao

„Toen ik U zag juichte mijn hart en ik nam U in mijn gouden omarming[c]. Ik omringde U met leven duurzaamheid en heerschappij. Ik verbond U met gezondheid en opgewektheid en ik verenigde U met blijdschap, vreugde, geluk, gejuich en gejubel. Ik maakte dat Uw hart goddelijk is als dat van mij, want ik heb U uitverkoren, zodat gij zijt intelligent en scherpzinnig en zodat Uw hart verstandig is en Uw uitspraken doeltreffend zijn en er helemaal niets is, dat U niet weet en gij heden volmaakter zijt dan gisteren en iedereen in leven houdt door Uw onder-

wijzing, de Koning van Boven- en Beneden-Egypte Weser-Maat-Re Setep-En-Re, de zoon van Re Ramsesmeriamon, begiftigd met leven".

De god geeft het koningschap en de welvaart

„Ik heb U aangesteld tot een eeuwige koning en een heerser, die blijft voor altoos, doordat ik Uw lichaam vormde [10] van goud, Uw beenderen van koper en Uw ledematen van meteoorijzer. Ik heb U mijn goddelijke ambt gegeven, zodat gij de beide landen regeert als Koning van Boven- en Beneden-Egypte.

Ik geef U de grote Overstroming en ik heb voor U de beide landen verbonden met rijkdom, voedsel, edele spijzen en levensmiddelen overal waar gij treedt. Ik geef U duurzaam graan om de beide oevers te voeden in Uw tijd, zodat hun graankorrels zijn als het zand op de oever en hun graansilo's de hemel naderen en hun korenhopen zijn als bergen. Men is verblijd en men is verzadigd wanneer men U ziet. Voedsel en vogelvangst zijn onder Uw voeten. Boven- en Beneden-Egypte zijn voldaan met Uw Ka. De hemel geeft U wat in hem is en Geb (de aardgod) brengt te voorschijn wat in hem is. De vogelmoerassen komen tot U met ganzen en Sechat-Hor[d] draagt haar opbrengst, de 14 Ka's van Re, die Thoth op elke weg van U heeft geplaatst. Gij opent Uw mond om rijk te maken wie gij verkiest overeenkomstig het feit dat gij de levende Chnoem zijt, zodat gij regeert in zegepraal en rijkdom als Re toen hij heerste over de beide landen, de Koning van Boven- en Beneden-Egypte Weser-Maat-Re Setep-En-Re, de zoon van Re Ramsesmeriamon, begiftigd met leven".

De god geeft monumenten

„Ik geef dat de bergen voor U grote, hoge en geweldige monumenten voortbrengen en ik geef dat de woestijnen allerlei edele en kostbare stenen scheppen om beschreven te worden tot monumenten met Uw naam [15]. Ik geef dat alle werk doeltreffend voor U is en dat elke werkplaats voor U werkt en alles wat op twee benen of vier benen gaat en wat opvliegt en neerstrijkt.

Ik geef het in het hart van elk land om gaven te geven en zelf voor U te werken, zodat vorsten, edelen en geringen één van zin zijn om weldaden te doen voor Uw Ka, de Koning van Boven- en Beneden-Egypte Weser-Maat-Re Setep-En-Re, de zoon van de Re Ramsesmeriamon, begiftigd met leven".

De god geeft de residentie en jubileumfeesten

„Ik maak voor U een grote en heerlijke residentie om de grens van de beide landen te versterken, het Huis van Ramsesmeriamon[e], begiftigd met leven. Het is vast op de aarde als de stutten des hemels. [Ik heb de Muurstad (Memphis) gebouwd[f]] waarin de paleizen van de soeverein zijn, zodat gij de jubileumfeesten kunt vieren, die ik daarin gevierd heb. Ik[g] bevestig met mijn eigen handen Uw kronen, wanneer gij verschenen zijt op het grote tweedelige podium, terwijl mensen en goden Uw naam toejuichen zoals bij mij toen ik jubileumfeesten vierde.

Gij maakt beelden[h] en gij bouwt hun heiligdommen zoals ik gedaan heb in de vroege oertijd. Ik geef U de jaren in jubileumfeest(-perioden), regerend op mijn

plaats en troon. Ik verenig Uw lichaam met leven en heerschappij. (Mijn) bescherming is rondom U als leven, voorspoed en gezondheid. Ik bescherm Egypte onder Uw opzicht, terwijl de beide landen verenigd zijn met leven en heerschappij, de Koning van Boven- en Beneden-Egypte Weser-Maat-Re Setep-En-Re, de zoon van Re Ramsesmeriamon, begiftigd met leven".

De god geeft overwinning en oorlogsbuit

„Ik heb U moed en overwinning gegeven. Uw zwaard is machtig in elk land. Ik heb de harten van alle landen [20] verschrikt en ik heb hen onder Uw sandalen geplaatst. De vorsten en groten van elk land offeren U hun kinderen. Ik laat hen over aan Uw machtig zwaard om met hen te doen wat gij wilt, de Koning van Boven- en Beneden-Egypte Weser-Maat-Re Setep-En-Re, de zoon van Re Ramsesmeriamon, begiftigd met leven".

De god geeft de onderdanigheid aan de Koning

„Ik geef het ontzag voor u in alle harten en de liefde jegens U in elk lichaam. Ik geef de schrik voor U in elk vreemd land en de vrees voor U die de bergen omgeeft. De vorsten sidderen bij de herinnering aan U, Uwe majesteit is sterk en blijvend aan het hoofd van hen. Zij komen eenstemmig om vrede van U te vragen. Gij laat leven wie gij wilt en gij doodt wie gij wilt. Zie de troonzetel van elk land is onder Uw gezag. Ik geef dat elk wonderteken voor U te voorschijn komt en elke goede zaak voor U plaats vindt. De beide landen onder U zijn in vreugde en Egypte bloeit in opgewektheid, de Koning van Boven- en Beneden-Egypte Weser-Maat-Re Setep-En-Re, de zoon van de Re Ramsesmeriamon, begiftigd met leven".

De god verkondigt het grootste wonder: de onderdanigheid van de Hittieten en de komst van de hittitische prinses aan het hoofd van hun geschenken

„Ik kwam in beweging[i] voor U en kondigde het grootste schitterende wonder aan: De hemel kwam in beroering, de aarde was in vreugde en die daarin zijn waren verblijd om wat U ten deel viel. De bergen, de wateren, de muren en zij, die op de aarde zijn waren in beweging vanwege Uw volmaakte naam, toen zij het decreet zagen [25], dat ik voor U gemaakt heb: Het Hittietenland zij tot slaaf van Uw paleis. Ik geef het hun in het hart om zichzelf deemoedig aan Uw Ka aan te bieden met hun schatting, de oorlogsbuit van hun vorsten en al hun goederen als een geschenk voor de heerlijkheid van zijne majesteit — hij leve, gedije en zij gezond — met zijn oudste dochter aan het hoofd ervan om het hart van de heer van de beide landen te verzoenen, de Koning van Boven- en Beneden-Egypte Weser-Maat-Re Setep-En-Re, de zoon van Re Ramsesmeriamon, begiftigd met leven".

De god heeft de overeenstemming met of onderwerping van de Hittieten bewerkstelligd

„Het grote verborgen wonder dat men niet kende en de tot vrolijkheid stemmende daad heb ik gedaan op Uw wens zodat Uw naam groot en heerlijk is tot in eeuwigheid. De gelukkige daad van moed en zegepraal is een groot geheimenis van wie er om gebeden heeft. Het is ongehoord sinds (de tijd van de) annalen der goden, een geheimenis in het huis der boeken, uit de tijd van Re tot (de tijd van) Uwe majesteit — hij leve, gedije en zij gezond.

Het was onbekend, dat het beleid van het Hittietenland overeenstemmend zou worden met dat van Egypte. Zie ik heb gedecreteerd hun onderwerping onder Uw voeten om Uw naam te doen leven tot in eeuwigheid, de Koning van Boven- en Beneden-Egypte Weser-Maat-Re Setep-En-Re, de zoon van Re Ramsesmeriamon, begiftigd met leven".

Het antwoord van de Koning

„Woorden gesproken door de Koning, de god de heer der beide landen, die ontstaan is uit Chepri-Re zelf, die voortgekomen is uit Re, die verwekt is door Ptah-Tatenen, de Koning van Boven- en Beneden-Egypte Weser-Maat-Re Setep-En-Re, de zoon van Re Ramsesmeriamon, begiftigd met leven tot zijn vader uit wie hij is voortgekomen Tatenen [30] de vader der goden:

Ik ben Uw zoon die gij op Uw troon geplaatst hebt. Gij hebt Uw koningschap toegewezen aan mij die gij als Uw beeld en gelijkenis gevormd hebt. Gij hebt mij nagelaten wat gij geschapen hebt. Ik ben het die opnieuw het goede doet naar Uw wil. Ik ben de ene heer, zoals gij waart, om de staatzaken te behartigen. Ik heb Egypte voor U opnieuw tot ontwikkeling gebracht. Ik heb haar gemaakt zoals in den beginne. Ik heb de goden gevormd, die uit U zelf ontstaan zijn overeenkomstig hun geaardheid en lichamelijke verschijningsvorm. Ik heb Egypte ingericht naar hun wens en haar opgebouwd met tempels.

Ik heb Uw tempel in Memphis vergroot zodat hij gebouwd is als een werk voor de eeuwigheid, in degelijke arbeid, met natuursteen ingelegd met goud en echte edelstenen. Ik heb Uw voorhof naar het noorden toe uitgebreid met een verheven tweeledig poortgebouw voor Uw aangezicht waarvan de deuren zijn als die van het lichtland des hemels en maken dat het volk U aanbidt. Ik heb (ook nog) een heerlijke tempel gebouwd binnen de muren. O mijn god, die ik gevormd heb, gij zijt in een ontoegankelijke schrijn, rustend op Uw grote troon. Ik heb hem voorzien van priesters en godsdienaren, horigen, akkers en kudden. Ik heb hem feestelijk gemaakt met honderdduizenden offergaven van allerlei dingen. Ik heb Uw grote jubileumfeest gevierd [35], want gij zijt het die het mij gedecreteerd hebt. Ik heb U alles wat er is als een groot offer gebracht naar Uw wens: langhoornig en korthoornig vee zonder tal en allerlei gemeste koeien bij millioenen. Hun vet heeft de hemel bereikt en die in de hemel is neemt het aan.

Ik heb de hele aarde het goede doen zien nl. deze monumenten die ik voor U gemaakt heb. Ik heb mensen, de 9 bogenvolken en de gehele aarde bestempeld met Uw naam. Zij zullen tot in eeuwigheid voor Uw Ka zijn overeenkomstig het feit dat gij het zijt, die hen geschapen hebt, naar het decreet van deze Uw zoon, die is op de troon van U, de heer van goden en mensen, de soeverein, die jubileumfeesten viert evenals gij, die de dubbele kroon draagt, de zoon van de witte kroon, de erfgenaam van de rode kroon, die de beide landen in vrede verenigt, de Koning van Boven- en Beneden-Egypte Weser-Maat-Re Setep-En-Re, de zoon van Re Ramsesmeriamon, begiftigd met leven".

[a] De hier aangeduide activiteiten van goden en godinnen werden in het ritueel door priesters en priesteressen gedramatiseerd. Chnoem schept de mensen op zijn pottenbakkersschijf. Omdat het lichaam van een goddelijke farao niet uitsluitend als dat van gewone mensen uit leem wordt gemaakt, maar ook uit metaal, wordt hier de goddelijke smid Ptah speciaal vermeld [b] Aboe Simbel hier corrupt; Aksha en Amara niet bewaard; vertaling volgens Medinet Haboe en Karnak, cf. Edgerton-Wilson, *op. cit.*, 121 n. 6c [c] De „gouden" omarming d.w.z. met zonlicht, zoals b.v. de Aton Echnaton omarmt, is zegenrijk [d] „Zij-die-zich-Horus-herinnert" is een koegodin, die de koning of het Horuskind zoogt; de 14 Ka's zouden zijn: Rijkdom, kracht, heerschappij, voorspoed, voedsel, duurzaamheid, straling, glans, glorie, scheppingskracht, scheppingswoord, gezicht, gehoor en wijsheid [e] Ramsesstad, de beroemde residentie van de ramessidische farao's cf. Ex. 1:11: Raämses [f] De tekst van Aboe Simbel, Karnak en Aksha is verloren gegaan, die van Medinet Haboe wijkt af; voor de conjectuur vgl. A.H. Gardiner, *JEA* 5 (1919), 193 [g] D.w.z. de hogepriester van Ptah-Tatenen te Memphis [h] Lett.: Gij verwekt kinderen [i] Omdat Tatenen de god van de diepten der aarde is (cf. H.A. Schlögl, *Der Gott Tatenen* [Orbis Biblicus et Orientalis 29; Freiburg-Göttingen 1980] 11), is aardbeving een passende vorm van openbaring van Ptah-Tatenen.